Moniammatillisessa webinaarissa pohdittiin vanhustyön eettisyyttä

23.12.2021

Kreikkalaisessa mytologiassa kerrotaan Sisyfoksesta, jota Jumalat rankaisivat määräämällä hänet työntämään kivenmurikkaa rinteen päälle. Aina perille päästyä murikka vieri alas ja Sisyfoksen työ alkoi alusta (Camus 1942). Näinä aikoina vanhustyöstä välittyy, ainakin median kautta, herkästi kuva Sisyfoksen kaltaisesta loputtomasta raatamisesta. Vanhustyö voi kuormittaa fyysisesti ja psyykkisesti, mutta myös eettisesti. Työterveyslaitoksen sosiaali- ja terveysalan henkilöstölle suuntaaman hyvinvointikyselyn mukaan eettinen kuormitus on yli kaksi kertaa yleisempää vanhustyössä kuin muilla sote-aloilla (Työterveyslaitos 2019). Eettistä kuormitusta lisää etenkin se, jos työtään joutuu tekemään olosuhteiden pakosta omien arvojen vastaisesti. Työterveyslaitoksen kyselyn mukaan noin 40 % vanhustyötä tekevistä joutuu näin toimimaan (Laitinen & Koivisto 2021).

Edellisessä verkkolehden julkaisussamme kerroimme SeAMKin moniammatillisesta vanhustyön webinaarista, jossa keskeisin teema oli eettisyys. Osana webinaarin ohjelmaa kartoitimme opiskelijoiden näkemyksiä etiikasta Mentimeter-kyselyllä. Siinä esitimme sosiaali- ja terveysalan opiskelijoillemme eettistä kuormittuneisuutta koskevan väittämän ”olen joutunut olosuhteiden pakosta toimimaan vastoin omia arvojani vanhustyössä”. Opiskelijat arvioivat väittämän paikkansa pitävyyttä asteikolla 1 (ei pidä lainkaan paikkaansa) – 4 (pitää täysin paikkansa). Kysymykseen vastasi 107 opiskelijaa, joista osa toimii vanhustyön kentällä opintojen ohessa tai on tutustunut alaan vähintään työssä oppimisen jaksoilla. Vastausten keskiarvoksi tuli 3.3 eli opiskelijat kokivat väitteen suhteellisen paikkansa pitäväksi. Tämä tulos on Työterveyslaitoksen kyselyn suuntainen. Vanhustyössä vallitsevan resurssipulan vuoksi henkilöstö ei aina pysty toimimaan asiakaslähtöisesti ja huomioimaan asiakkaan itsemääräämisoikeutta, toiveita ja tarpeita. Tästä syntyy eettinen ristiriita, joka heikentää vanhustyön ammattilaisten työhyvinvointia (Laitinen & Koivisto 2021).

Sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden näkemyksiä eettisyydestä

Miten eettiseen kuormitukseen sitten voisi vaikuttaa? Kartoitimme avoimella kysymyksellä opiskelijoiden näkemyksiä tärkeimmistä asioista eettisen vanhustyön toteutumiseksi. Kävimme vastaukset läpi ja sisällön erittelyn kautta ne olivat luokiteltavissa kolmelle eri tasolle: yhteiskuntaan, organisaatioon ja yksilöön liittyviksi. Yhteiskunnallisesti eettisen vanhustyön toteutuminen edellyttää resursseja: lisää työntekijöitä, palkkaa ja aikaa asiakkaiden kiireettömään kohtaamiseen. Lisäksi yhteiskunnallisella tasolla olisi tärkeää tarjota tarpeita vastaava hoitopaikka jokaiselle sitä tarvitsevalle iäkkäälle henkilölle. Opiskelijat kokivat myös resurssien kohdentamisen iäkkäiden henkilöiden kuntoutuksen ja virkistystoiminnan edistämiseen tärkeäksi.

Organisaatiotasolla eettinen vanhustyö vaatii opiskelijoiden mielestä hyvää johtamista ja henkilöstön hyvinvointiin panostamista. Parhaimmillaan johtaminen mahdollistaa muuan muassa joustavan

työvuorosuunnittelun sekä hyvän työilmapiirin, jotka vaikuttavat merkittävästi työntekijöiden jaksamiseen ja työhön sitoutumiseen.

Eettisen vanhustyön näkökulmasta tärkeiksi yksilötasoisiksi tekijöiksi muodostuivat työntekijöiden asenteet ja arvot sekä osaaminen. Nämä kaikki heijastuvat siihen, kuinka työntekijä kohtaa iäkkään asiakkaan. Opiskelijoiden näkemyksissä vanhustyön resurssien lisäämisen rinnalle kohosi mahdollisuus tehdä eettistä, asiakkaita arvostavaa vanhustyötä, jossa aito ja kokonaisvaltainen iäkkään kohtaaminen ovat keskiössä.

Kun pyysimme opiskelijoita rankkaamaan kolme tärkeintä vanhustyön vetovoimatekijää, nousi eettinen organisaatiokulttuuri toiseksi palkkauksen kohentamisen jälkeen. Kolmanneksi suosituimmaksi vetovoimatekijäksi opiskelija nimesivät paremmat mahdollisuudet asiakkaan yksilölliseen kohtaamiseen. Tämän katsottiin edellyttävän resurssien lisäystä; enemmistö (61 % 105 opiskelijasta) koki hoitajamitoituksen edistävän eettistä vanhustyötä. Vanhuspalvelulain ensimmäisen vaiheen uudistuksessa lakiin kirjattiin henkilöstömitoitus, joka on siirtymäajan jälkeen 1.4.2023 vähintään 0,7 työntekijää asiakasta kohti ympärivuorokautisessa hoivassa (STM 2020).

Mistä vanhustyön merkitys löytyy?

Eettiset toimintatavat ovat osa vanhustyön osaamista. Ammattietiikan avulla edistetään ihmisen hyvän elämän toteutumista (Talentia 2017). Opiskelijoiden mielestä hyvä vanhustyö näyttää muodostuvan erityisesti iäkkään ihmisen kohtaamisesta. Oheinen opiskelijoiden hyvää vanhustyötä kuvaavista sanoista muodostettu pilvi muodostuu lukuisista kohtaamista kuvaavista ja siihen vaikuttavista asioista.

Vanhustyön moniammatillisessa webinaarissa etiikkaan johdatellut lehtorimme Kari Jokiranta totesi, että vaikka vanhustyö saattaa muistuttaa Sisyfoksen kaltaista raatamista, sen merkitys on löydettävissä montaa

muuta työtä selkeämmin. Myös opiskelijoiden vastauksista vanhustyön merkitys löytyi hyvin: yksilöllinen kohtaaminen ja hyvän elämän mahdollistaminen arvokkaalle ihmiselle.

Katri Turunen, Pirkko Mäntykivi, Hanna Keski-Saari
Kirjoittajat työskentelevät SeAMK Sosiaali- ja terveysalalla.

Lähteet:

Camus J. The Myth of Sisyphus. 1942. Saatavilla *http://dbanach.com/sisyphus.htm*

Laitinen J & Koivisto T. Hyvä veto – tutkimustuloksia: työkykyyn vaikuttavat tekijät ikäryhmittäin. Työterveyslaitoksen tutkijoiden esitys STMn ”Väestö vanhenee – mistä työntekijät” tilaisuudessa 2.12.2021. Saatavilla https://videonet.fi/stm/20211202/

STM 2020. Henkilöstömitoitus iäkkäiden henkilöiden tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa. Saatavilla https://stm.fi/iakkaiden-palvelut/henkilostomitoitus

Talentia ry Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö. 2017. Arki, arvot ja etiikka Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet.

Työterveyslaitos. 2019. Työntekijöiden eettinen kuormitus vanhustenhoidossa huolestuttaa. Tiedote 08/2019. Saatavilla https://www.ttl.fi/tyontekijoiden-eettinen-kuormitus-vanhustenhoidossa-huolestuttaa/